

Lectures per a la multiculturalitat (Una proposta per a lectors de 12-18 anys)

Montserrat Cerdà i Josep-Francesc Delgado

La lectura és un mitjà idoni per a conèixer altres paisatges, altres cultures, apropar-nos al coneixement de l'altre i, en definitiva, somniar en altres móns reals o imaginaris que ens ajuden a comprendre millor les nostres pròpies realitats.

La diversitat d'alumnat que compona actualment les aules d'Educació Secundària, però, exigeix noves estratègies de dinamització lectora per tal que els joves no es privin del plaer d'apropar-se a un relat a través de la lletra impresa.

1. UNA ALTRA LECTURA MULTICULTURAL, SI US PLAU

Un dels elements clau de la creació literària és la construcció de mons literaris. Quan l'escriptor aconsegueix que la seva obra arribi a saber transmetre la realitat a través de l'artifici literari, no només transmet una forma d'expressió, sinó que està configurant una manera de percebre el món que ens envolta.

El pilar d'aquesta fusió és l'estreta relació establerta entre la llengua i la cultura. Aquest és el lligam que determina no solament una estructuració del pensament i de la forma d'expressió, sinó tota una forma de viure.

Si a més tenim en compte les diverses manifestacions culturals presents actualment a la nostra societat, arribem fàcilment a la conclusió que la lectura pot aportar coneixement i reflexió sobre la multiculturalitat entesa com a la convivència de diverses cultures en un mateix espai i en un mateix temps.

En aquest nou marc social, cal extrapolar quin tipus de llibres ens poden servir per a treballar la multiculturalitat. Dins del que podem anomenar els gèneres i els subgèneres tradicionals, la literatura de viatges ens ofereix un fons d'un valor indubtable.

El viatge educa la tolerància d'una manera gairebé implícita perquè implica el coneixement d'altres cultures. Però no és solament la novel·la o el llibre de viatges tradicional allò que podem fer servir. El coneixement i el respecte per la cultura aliena també es poden assolir per altres vies com per exemple la literatura tradicional de cada cultura.

Accedir a la literatura de la cultura que es vol conèixer, però, implica un cert grau de risc: pot ser que el llibre sobreentengui en el lector uns coneixements de la cultura que l'estranger no té. Però, salvada aquesta barrera de comprensió, també suposa uns avantatges clars: la immersió directa en un món diferent, tot sovint exòtic, que gaudeix d'un interès fascinant.

Tanmateix, multiculturalitat implica també un treball per la convivència i per la tolerància, una aposta decidida pels drets humans. En aquest sentit, hi ha dues menes més de llibres que s'encabeixen en la selecció de llibres que us oferim: aquells que ens parlen de l'experiència de l'emigració i de les seves vivències i aquells llibres que ens permeten

acostar el ciutadà corrent a les vivències sovint dures d'un altre ciutadà que es mou en cercles diferents i que tot sovint ignora.

Així, trobem bàsicament quatre eixos al voltant dels quals ens mourem:

- la literatura de viatges i aventura que dona a conèixer altres cultures,
- la literatura produïda a altres cultures que ens permet entrar en formes de pensament diferents de les nostres,
- la literatura sobre l'experiència de l'emigració i, de manera específica, aquella que parla de l'emigració al nostre país,
- la literatura que promou els valors del respecte, la integració i la tolerància.

2. UNA PROPOSTA AGOSARADA: CINQ NIVELLS LECTORS (12-18 anys)

Resulta relativament fàcil posar-se d'acord sobre les característiques que ha de tenir un bon llibre juvenil: que tingui qualitat literària, que la temàtica sigui adequada a l'edat ... Però hi ha un tercer element implícit i difícil de concretar: que el nivell de llengua sigui possible.

Actualment, hi ha molts nivells lectors dins una mateixa aula. Les llistes de llibres no són mai una solució única, però ajuden a oferir propostes de lectura i a triar per a cada alumne la més adequada.

La selecció que us presentem s'inspira en els quatre eixos comentats a l'apartat anterior, però també hi incorporem una proposta agosarada: hem diferenciat cinc possibles nivells lectors.

Des del punt de vista del gaudi de la lectura, amb la finalitat de crear nois i noies lectors, pensem que no podem oferir els mateixos llibres a un noi acabat d'arribar de l'estranger que a un noi amb dificultats lectores o a una noia amb competència lectora alta. Els llibres que poden servir per als uns poden desmotivar els altres.

Els possibles nivells lectors serien els següents:

2.1. LG, Nouvinguts

En aquest nivell hi incloem tots els nois i les noies que acaben d'arribar al país, amb uns coneixements nuls o molt rudimentaris de la llengua catalana. Paradoxalment, en aquest nivell, el treball de la multiculturalitat implica precisament un apropament a la cultura del país d'adopció, que és la gran desconeguda. Per això hi incloem llibres sobre la cultura catalana.

2.2. LF, Dificultats lectores

Un lector amb dificultats lectores entre 12 i 16 anys pot passar desapercebut. Alguns nois i noies s'esforcen a ocultar les seves dificultats lectores per vergonya. Es detecten perquè tenen mancances evidents com, per exemple, la dificultat de llegir una novel·la breu de cent pàgines. En la lectura en veu alta, alguns encara sil·labegen i no entonen. Els costa molt d'estructurar les seves idees per escrit i la seva correcció gramatical és molt baixa.

A més d'experimentar dificultats amb textos d'una certa llargada, també experimenten dificultats de comprensió amb textos d'un registre lingüístic estàndard. El registre poètic o

literari els resulta completament incompreensible. En general, són nois i noies que acostumen a tenir uns mals resultats escolars.

2.3. AL, Antilectors

Aquest nivell no defineix ben bé un grau de domini escàs de la lectura, sinó una actitud manifestament contrària a aquesta activitat. En tots els casos d'aquest nivell hi ha hagut un fracàs reiterat en totes les lectures anteriors: el noi o la noia no les han seguides amb plaer, sinó amb disgust.

Normalment, aquell estudiant que no vol llegir acostuma a tenir una competència lectora baixa. Però no sempre és així. La moda entre els adolescents, sobretot a les zones socialment deprimides, els porta a menysprear els qui llegeixen fins al punt que els qui ho fan se n'amaguen. Les causes del fenomen són diverses i particularment greus al nostre país. És precisament aquest desprestigi el que cal trencar.

Normalment són alumnes que manifesten de manera aguda les impostures pròpies de l'adolescent. . El món dels llibres no els interessa perquè creuen que no es correspon amb les seves necessitats.

2.4. LS, Estàndard

Per nivell estàndard entendrem tots aquells lectors capaços de llegir una nota de l'agenda, una notícia d'un diari i qualsevol mena d'escrit de la vida quotidiana de manera que n'entenguin el seu sentit global.

Aquest tipus de lector també tindrà un primer grau de familiaritat amb la rondalla tradicional, el conte infantil i formes populars de la poesia i la cançó. És un tipus de lector que encara no domina el lèxic culte. Tampoc no comprèn abastament els recursos de la llengua poètica. Com a lector de narrativa segueix bé una novel·la entre 100 i 200 pàgines, però els arguments de novel·les de detectius, per exemple, se li poden escapar perquè no cospa bé les pistes o passa per alt les anticipacions i les retrospeccions. En canvi, llegeix bé aquelles novel·les amb arguments lineals, que no tenen gaire complicació ni sofisticació.

2.5. XP, Expert

En aquest nivell hi incloem tots aquells nois i noies que ja dominen els recursos de lectura d'una novel·la convencional. Descodifiquen amb plaer els recursos de la llengua poètica, copsen els raonaments profunds del text o són capaços de deduir-los a partir d'una lectura que els conté implícitament. Comprenen correctament el joc de pistes d'una novel·la d'intriga.

En aquests nivells els nois i noies manifesten interessos ja molt concrets. Els agraden textos propis de l'edat, com als seus companys, però manifesten predileccions específiques: literatura de pensament, literatura històrica... I són capaços de llegir textos de prosa de no ficció sobre temes que els interessin amb un bon nivell de comprensió i de plaer.

CERDÀ, M.; DELGADO, J.F. "Lectures per a la multiculturalitat". *Escola Catalana*. [Barcelona] (2006), núm. 432, p. 43-46.

Som conscients que podíem haver parlat de molts altres tipus i nivells: els lectors de poesia, de novel·la, de teatre, de còmic, de revistes de manga, de temes esportius, de ciència-ficció ...

I, en tot cas, el que és segur és que no hi ha receptes màgiques per tal d'encertar el llibre adequat per al lector oportú, però que la nostra pròpia fascinació per la lectura recomanada, i l'entusiasme que hagi despertat en nosaltres, seran elements molt decisius a l'hora d'afavorir una tria de lectures.

3. UNA LLISTA PER A REMENAR I TRIAR

Aquesta selecció de lectures va ser presentada en els *XII Tallers de Llengua i Literatura a l'ensenyament secundari* organitzats per la Subdirecció de Llengua i Cohesió Social, mitjançant el Servei d'Ensenyament del Català els dies 10 i 11 de febrer de 2006.

3.1. LG , Nouvinguts

BAYÀ, M. R. i CHUMILLAS, O. *La vida de Pau Casals*. Vic: Eumo i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2004.

CALDERS, P. *Històries poc corrents*. (Adaptació d'Eusebi Coromina), Vic: Eumo i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2004.

CHUMILLAS, O. *Els castellers*. Vic: Eumo i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2005.

FRANK, A. *El diari d'una noia*. (Adaptació de Gemma Redortra i Eusebi Coromina), Vic: Eumo i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2004.

GIRONA, R. i SERRA, S. *Compta fins a cinc. Conte indi*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003. (Contes d'arreu; 8).

GIRONA, R. i FARRÉ, L. *El còndor i les estrelles. Conte peruà*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003. (Contes d'arreu; 7).

GIRONA, R. i LLUÍSOT *L'ocell de la felicitat. Conte tibetà*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002. (Contes d'arreu; 3).

GIRONA, R. i LLUÍSOT *El maputxe sense ombra. Conte maputxe*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004. (Contes d'arreu; 12)

MOLINS RAICH, A. *Els lloros disfressats*. Barcelona: La Galera, 2005. (Miraret; 7). Versió bilingüe català/castellà.

MOLINS RAICH, A. *Una història sobre l'aigua*. Barcelona: La Galera, 2005. (Miraret; 8). Versió bilingüe català/castellà.

MOLINS RAICH, A. *El filòsof i el pescador*. Barcelona: La Galera, 2004. (Miraret; 1). Versió trilingüe català/àrab/castellà.

MOLINS RAICH, A. *L'ocell i el mar*. Barcelona: La Galera, 2005. (Miraret; 5). Versió trilingüe català/xinès/castellà.

SADAT, M. *El jardín de Babai*. Madrid: Kókinos, 2004. Versió bilingüe persa/castellà.

BATESSON-HILL, M. *Lao Lao i el drac del gel*. València: Bròsquil, 2003. Versió bilingüe xinès/català de València.

MARTÍN, C. (et al.) *Contes d'arreu del món*. (Servei d'Ensenyament del Català. Ajuntament de Manresa)
<http://www.xtec.es/recursos/cultura/contes/arreu/contes.htm>

3.2. LF, Dificultats lectores

CARBÓ, J. *La casa sota la sorra*. Barcelona: Casals, 1987. (Col. de sis còmics que adapten les novel·les d'aquest autor).

ARÍS, C. (et al.) *Tula, un conte saharià*. Sabadell: Associació catalana d'amics del poble saharià, 1984.

O'CALLAGHAN I DUCH, E. *El color de la sorra*. Barcelona: Baula, 2005.

ASARE, M. *La crida d'en Sosu*. Barcelona: Zendera Zariquiey, 2000.

RECORVITS, H. *Em dic Yoon*. Barcelona: Joventut, 2003.

NORBU LAMA, T. i FRATTINI, St.: *Himàlaia, el naixement d'un líder*. València: Bròsquil, 2003.

NORBU LAMA, T. i FRATTINI, St. *Himàlaia, el camí del lleopard*. València: Bròsquil, 2003.

SHELDON, D. *El cant de les balenes*. Madrid: Kókinos, 1999.

TOLSTOÏ, L. *Les trois questions*. París: Albums Circonflexe, 2003.

JIANG HONG, Chen *El cavall màgic de Han Gan*. Barcelona: Corimbo, 2004.

ESTERL, A. *Okino i les balenes*. Barcelona: ING edicions, 2001.

DEFOE, D. *Robinson Crusoe*. (Versió de Ramon Garcia Toga) Barcelona: Hermes, 2005. (Biblioteca Hermés; 7).

KIPLING; R. *El llibre de la selva*. (Versió de Núria Prades) Barcelona: Hermes, 2005. (Biblioteca Hermés; 10).

SHELLEY, M. *Maurice o la cabana del pescador*. (Versió de Rosa Fernández). Barcelona: Hermes, 2005. (Biblioteca Hermés; 1).

STEVENSON, R.L. *L'illa del tresor*. (Versió de David Fernández). Barcelona: Hermes, 2005. (Biblioteca Hermés; 2).

VERNE, J. *La volta al món en 80 dies*. (Versió d'Àngel Burgas). Barcelona: Hermes, 2005. (Biblioteca Hermés; 3).

SALA, T. *Un relat de la nova immigració africana*. Barcelona: Edicions 62, 2004.

PAULOV, F. *Matí fosc. Breu faula antifeixista*. Barcelona: Edicions 62, 2002.

DELGADO, J-F. (et al.) *La flor del cirerer. Llegendes japoneses*. Barcelona: La Galera , 2003. (Llegendes; 1).

DELGADO, J-F. (et al.) *Dadahwat. Llegendes dels indis nord-americans*. Barcelona: La Galera , 2003. (Llegendes; 2).

DELGADO, J-F. (et al.) *Popocátepetl. Llegendes dels indis sud-americans*. Barcelona: La Galera ,2004. (Llegendes; 5).

KARROUCH, L. *De Nador a Vic*. Barcelona: Columna, 2004.

3.3. AL , Antilectors

VINCENT, G. *Un dia, un gos*. Barcelona: Zendera Zariquiey / Cercle de lectors, 2004.

POOLE, J. i BARRETT, A. *Anna Frank*. Barcelona: Lumen, 2005.

GREDER, A. *La isla*. Sta. Marta de Tormes: Lóquez, 2003.

BERNARD, F. i ROCA, F. *Jesús Betz*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica, 2003.

MORA, V. *El meu cor es diu Àfrica*. Barcelona: Barcanova, 1996. (Antaviana Jove; 2).

LORMAN, J. *El malefici dels Da*. Barcelona: La Galera, 1998. (El corsari; 25).

3.4. ST, Estàndard

MAS, H. *L'arpa de les mil cordes*. Barcelona: Alfaguara-grup promotor, 2005.

GARRIGA, P. *Un estiu a Borneo*. Barcelona: Barcanova, 2003. (Sopa de llibres; 82).

BENAVENTE, J. *La senda del Dingo*. Barcelona: Columna, 2005. (Columna jove; 208).

ARITZETA, M. *Emboscades al gran nord*. Barcelona: Empúries, 1997. (Odissea; 91).

ORLEV, U. *L'illa del carrer dels ocells*. Barcelona: Alfaguara-grup promotor, 1998.

RAYÓ, M. *El camí del far*. Barcelona: Edb, 2002. (Tucan; 81).

HERNÁNDEZ, P.-J. *L'ombra del Stucka*. Barcelona: Empúries, 1998. (Odissea; 98).

ESPINÀS, J.M. *A peu pel país basc*. Barcelona: La Campana, 2000.

PERNAU, G. *A la Xina amb bicicleta*. Barcelona: La Campana, 1997.

PERNAU, G. *Tot Cuba amb bicicleta*. Barcelona: La Campana, 1999.

BORDONS, G. i DÍAZ PLAJA, A. *Fantasiant amor*. Barcelona: Edicions 62, 1997. (El cangur; 250).

KABBANI, N. *El libro del amor*. Madrid: Hiperión, 2001. (Poesía Hiperion; 399).

FRANK, A. *Diari d'Anna Frank*. Barcelona: Selecta, 1992. (Biblioteca Selecta; 276).

SCHAMI, R. *Una mà plena d'estels*. Barcelona: La Magrana, 1988. (L'esperver; 66).

OMGBÁ, V. *Carreró sense sortida*. Barcelona: La Galera, 1998. (El corsari; 25).

ARÍS, C. i CLADELLAS, L. *Cuentos saharauis*. Madrid: Anaya, 1991.

VERNETTA, X. *Somni de Tànger*. Barcelona: La Magrana, 1997. (Esparver; 152).

3.5. XP, Expert

BERTRANA, A. *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics*. Barcelona: Lumen, 1991.

CALDEERS, P. *Aquí descansa Nevares*. Barcelona: Edicions 62, 1997. (El Cangur; 234).

VERNE, J. *Els fills del capità Grant*. Barcelona: La Magrana, 1996. (L'esperver; 130).

VINYES, R. *Entre sambes i bananes*. Barcelona: Bruguera, 1985.

GOLDEN, A. *Memòries d'una gheisa*. Barcelona: Edicions 62, 2001. (Col. butxaca; 16).

DURRELL, G. *La meva família i altres animals*. Barcelona: Edhasa, 1988.

MANENT, M. *El vel de maia*. Barcelona: Destino, 1985. (Llibres a mà; 21).

SAGARRA, J. M. de *La ruta blava*. Barcelona: Destino, 1986. (Llibres a mà; 40).

PLA, J. *Rússia 1925*. Barcelona: Destino, 1974. Volum 5 O.C.

MARGARIT, J. *Joana*. Barcelona: Proa, 2002. (Els llibres de l'Óssa Menor; 234).

SAGARRA, J. M. de *Entre l'Equador i els Tròpics*. València: Eliseu Climent editor, 2004. Dins "Obra completa".

ANGLADA, M. À. *El violí d'Auschwitz*. Barcelona: Columna, 1996.

DELGADO, J-F. *El concertista d'ocells*. Barcelona: Proa-La Galera, 2004.